

(א) לקמן ט: ד: י: ד: [וערך]
(ב) א [שמות כא],
(ג) ד: כא: מיטב,

תורה אור השלם
1. כי יבצר איש שדה או
כרם ושלח את בעירו
ובער בשדה אחר מיטב
שדהו ומיטב כרמיו
ישלם: שמות כב ד
2. בעל הבור ישלם כסף
ישיב לבקליו ודמות ידוה
לו: שמות כא לד

הגהות הגר"א

[א] הו"פ ד"ה א"י ח' ועד
מחלה היינו כו' נ"ב
ורמזים מפרש
דמיון ממש וכן פורמא
טובא ממש:

מוסף רש"י

איכא למיפדך. כלומר
אפילו סבירא ליה כי
לא ילפינן הקדש מניה
דאיכא למיפדך מה לבעל
חוב שואל הדיוט דלא
הוא דלשקול בעדיה, שכן
יפה כרחו בנוקין. שכן
יפה הכתוב כחו בנוקין
שעברו מיב בנוקין (נ"ט)
(סח). משלם נזק שלם.
ודיש רעו הכי, רעוה
הוא דמשלם חלי נזק.
אכל להקדש נזק שלם,
ולגבי הנזק הקדש דיש
הכי, לבעוה הוא דמחייב
אכל הקדש שהיוק פטור
(שס). אי הכי, דר"ע
דק"ר אוקמת ליה, מאי
דוחקין דלוקמת פלוגתא?
דרשא בשותא דנזק ומיב.
למה לנזק מן העדות
דקאמר ר"ע נמי מעדות
דנזק קאמר, דהא יצירות
דמזיק כ"י ישמעאל,
ואמנא לא פליג עליה אלא
בקי"ו להקדש, דר"י ישמעאל
לא סבירא ליה דר"ש בן
מנסיא (שס). אב כן. דלא
פליג עליה דרשא, מאי
לא בא הכתוב. דקאמר,
דמשמע על לא נזק אלא
לזק (שס). ועוד. אי ר"ע
קולא קאמר לגבי מזיק
כתיב ישמעאל, מאי קל
והומו להקדש. דקאמר,
הואל וקולא הוא היכי מצי
לממר וקי"ו דמקלעין נמי
גבי הקדש (שס). תניא
בהדיא, לגבי עקיבה
דמזיק שיימין (שס).

ובעל חוב דינו בצינונים. במס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מח:):
וכי סימא קפד ר"ע כו'. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מניה דאיכא
למיפדך מה לנ"ב שכן יפה כחו בנוקין שההדיוט הוא נוטל בהדיוט
מן העדות: קאמר בהקדש שהורע כחו בנוקין. דלא שקיל נזק
מדי: דתניא ר"ע בן מנסיא כו'.

כריש פירקין דשור שנגח [לרבעה
ומחשה]: משלם נזק שלם. וקדריש
ליה לרעהו הכי שור של רעוה הוא
דכי הוי מזיק תס לא משלם אלא חלי
נזק אכל אי מזיק שור של הקדש
משלם מזיק נזק שלם ואפילו תס
וקאמר ר"ע דשקל הקדש שיעור דמי
שורו מעדיה קרקעות של מזיק:
ולמא דכ"ע בדיניק שיימין. ולא
משלם ליה מזיק אלא יצירות הואל
והוא כעדיה דנזק דמורה ר"ע לר'
ישמעאל דאמר מיטב שדוה של נזק
ועדיה דקאמר ר"ע עדיה דנזק
קאמר ולא אחי לאפלוני עליה אלא
בהקדש: ופלוניא דר"ש בן מנסיא
ורבנן פליגי. דשמעיה ר"ע לרבי
ישמעאל דלא איירי אלא בהדיוט
אכל בנוקי הקדש פטור ליה ואחי
ר"ע פלוני עליה: א"כ מאי לא נא
בהכח דמשמע דנקרא גופיה פליגי
דלא נא הכתוב להכי אלמא בהדיוט
נמי פליגי: ועוד מאי ק"ו להקדש.
הואל ומן העדות דקאמר ר' עקיבא
אניק קאי ולאקולי אחא דיהיב ליה
מזיק מוצירות מאי ק"ו להקדש
גרעיותא הוי ולר"ע יפה כחו דהקדש
בנוקין דאמר דאפילו הוי מזיק תס
שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה
מרתה: ועוד. תניא בהדיא דמן
העדות דקאמר ר"ע אמוק קאי:
ישיב כסף ישיב לבעליו דהוה ליה
למיכתב בעל הבור ישלם כסף לבעליו
ישיב דכתב רחמנא למה לי הואל
וכבר כתיב ישלם לרבות כל השבות:
מרתה. אי משלם ליה מזיק נזק
מדעתו דלא אטרמיה לנזק עליו
בב"ד שקיל סובין אכל אס אינו רואה
המזיק לשלם נזק לנזק אלא בב"ד
דהיינו בעל כרחו אינו משלם אלא
כסף: דיקא נמי. דגבי מיטב כתיב

ישלם דמשמע ישלם בעל כרחו: ישולם. משמע על ידי אחרים דב"ד
יורדין לנכסיו דמזיק אכל ישלם משמע נמי מדעתו: אלא אמר אביי.
לא משכחת חירוף להכי קראי אלא כדמר כי האי גוונא דמרתא
רבה להך דתניא כו': מי שהיו לו שדות בסיס וברמים. שוה מאתים
וזו ותנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים וזו לא יטול
לקט שכחה ופאה ומעשר עני דלאו עני הוא ונמא גזל עניים היו
לו מאתים וזו חקר דינר ונתנו לו שוה אלף וזו צבת אחת הרי
זה יטול וזה יש לו בסיס שדות וברמים שוה מאתים וזו אכל אינו
מואל למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחלה שוה מאה וזו
וקרקעו ימכור במאה וזו דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש
לו מאתים וזו: והוי צב מר. והיינו רבה: אפילו טובא נמי ליספו
ליה. שהרי עכשיו אין שוה מאתים וזו ותנן (שס) היו לו
מאתים וזו חקר דינר אפילו נתנו לו שוה אלף וזו צבת אחת יטול:
אפילו

אמרת וכו' ועל מדת חסידות לא הוה פליגי רבנן וצלאו הכי נרין
בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:
אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ריפא ליה. אף על גב שאינו מואל ליתן עליהם מאתים וזו לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו
ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אלוזי אכל אס לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים וזו יכול לטול קודם שימכור בפחות
משוין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחלה היינו [א] עד שימא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בזה הכי אילימא
דויל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא יספד ליה פירוש אפילו הוולו כל כך שאפילו המחלה לא יתנו לו
לא יספד ליה כיון דול ארעתא דכ"ע ושוות מאתים וזו אף נפי הוול אלא דאייקור ר"ע אפילו טובא נמי ליספד ליה פ"י אפילו מואל

זרגל ולא נאדם המזיק אלא צאנר הרי עלי מנה וכן משמע במתני'
דתנא [לקמן דף ט:]: נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי ואפילו
בנוקין דאלס למאן דאמר מנצה זה אדם והא דאמר שמואל בהשאל
(ב"מ ד' ט:): כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן
חייב היינו מדרבנן ונראה דשאר

נוקין דפטורי בהקדש גמריי דאמר
ומאלס ומכור דפטור זו פסולי
המוקדשים וכ"ש הקדש וא"ת היכי
ילפינן שן מכולהו מה לנן שיש הגאה
להיקא וי"ל דיותר ראו להחייב
אדם המזיק בדים ממזיק ע"י שילוח
בעירה וא"ת רעוה דכתב רחמנא
למה לי אלא מוכי יאכל נפקא דא"י
במסכת מעילה (דף יט.) מקיש רחמנא
הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי
יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי
דאכילה ומזיק ליה פטור ולא דוקא
מידי דאכילה כדאימא תס וי"ל דאי
לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא
הוה דרשינן מני יאכל פרט למזיק
אלא למעט חומש לחודיה ואע"ג דכי
יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק
קרן דמזון דכחן הוא מ"מ מהאי
קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא
אחרניא דהוי כגזל חזירו ומזיקו
ומיהו למ"ד [לקמן טו.] דאיכא כופר
זרגל לא אחיא מכל הני דמר לקרן
ואלס וזו דלא משלם כופר בפשע
ראשונה ולגבי טרפון דאית ליה
(שס) כופר שלם צתס ינא:

ורב"י עקיבא סבר דה בר' שמעון.
תימא לעיל (דף ה.) כי מוקי
לה עדים וזממין כר"ע ליקאי אי ר"ע
לימני תרי גוויי שור שור דאזיק שור
דהדיוט שור דאזיק שור דהקדש וי"ל
דבהקדש לא קמריי אף קשה ר' נמי
סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן
יפה כחו בנוקי אדם ולמאי דפי'
דלא דרשינן כי יאכל פרט למזיק
דלא משלם כלל אלא משום דכתיב
רעוה אחי שפי אף קשה ולפרוך שכן
יפה כחו בנוקי זור: ועוד מאי
ק"ו דהקדש פירש הקוטנא הואל
ומן העדות דא"ר עקיבא אניק
קאי ולאקולא אחא דיהיב ליה מזיק

מוצירות מאי ק"ו להקדש גרעיותא הוא וקשה לפי דאין זה גרעיותא
אלא חומרא דר"י פטור לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע מחייבו י"ש
ולענין מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממיטב דנזק ולא מגרוע
דנזק ונראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין חיוצא מזיק בהקדש
לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב קאמר ולא
הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל

היה מודה בכך אי לאו משום דפטור ליה לגמרי:
ישיב רבבות שוה כסף. בפ"ק דקדושין (דף טו. ח.) דרשינן נמי
הכי גבי עבד עברי ויש [שום] לריבובא (ש"ס דף ג. בתוספות
ד"ה בפירוט): ישיב מרתה משמע. וא"ת דבפרק הורוע
(פולין דף קל: ושם ד"ה תנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר תנא תני
ישלם דברי ר' אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם
לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות חייב ועוד אמר
ר"ת דה"ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ואת
לפרש התם כן: ב"י שהיו לו בתיב ב' לא מיירי צתסם שדר

בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:
אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ריפא ליה. אף על גב שאינו מואל ליתן עליהם מאתים וזו לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו
ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אלוזי אכל אס לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים וזו יכול לטול קודם שימכור בפחות
משוין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחלה היינו [א] עד שימא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בזה הכי אילימא
דויל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדיהו אפילו פורתא נמי לא יספד ליה פירוש אפילו הוולו כל כך שאפילו המחלה לא יתנו לו
לא יספד ליה כיון דול ארעתא דכ"ע ושוות מאתים וזו אף נפי הוול אלא דאייקור ר"ע אפילו טובא נמי ליספד ליה פ"י אפילו מואל

נא א מ"י פ"ט מהל'
מלוה ולוה הלכה א'
סמן עשין לד טו"ע ח"מ
ס"י קב סעיף א':
גב ב מ"י פ"ח מהל' מקי
ממון הלכה ב ופ"ח
הלכה י סמן עשין סו טור
ש"ע ח"מ ס"י שפט סעיף
ב וס"י מ"ט סעיף א':
גב ג מ"י פ"ח מהל' סו
ממון ע"מ הלכה טו
טו"ע י"ד ס"י רגל סעיף
ג:

רבינו חננאל

ר' עקיבה אמר לא בא
הכתי' אלא לגבות לנוקין
מן העדות וקל וחומר
להקדש. דסבר ליה כו'
שמעו בן מנסיא. רמי
ליה אביי לרבא, לר'
עקיבה דקתני מיטב שדהו
שלמזיק, והתניא כסף
ישיב לבעליו לרבות שוה
כסף. פי' ישיב כל מה
משלם המזיק השבה
היא. דבריהו תלה רחמי'
דכתי' ישיב. ופריך אם
בא המזיק לשלם מעצמו,
כל מה שירצה משלם.
ואם דוחה מלשלם וביד'
גובין ומצויין ממנו, אין
גובין אלא מיטב. ודייק
ר' עולא מרבתי' ישלם
ש"מ על כרחו. ואקשו
עליה מי כתיב ישלם,
ארבעה ישלם מדעתו
משמע פי' מאכילין אותו
מעשר עני עד מחצה,
אם הוולו נכסיו משום
דרחיק לוביני מאכילין
אותו מעשר עני עד שיעור
שאיין דרך דול יתר מיכן.